

Кириленко Ольга Павлівна

*Д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ДОСВІД ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В АЛБАНІЇ

Запровадження і розвиток гендерно-орієнтованого бюджетування (ГОБ) стало одним із пріоритетів сучасної фінансової політики України. У поширенні такої технології цікавим є досвід країн, які досягли в цій царині суттєвих успіхів, особливо зважаючи на тривале панування дискримінацій по відношенню до жінок внаслідок специфіки історичного розвитку, переважання патріархальних традицій, релігійних уподобань тощо.

У зв'язку з цим заслуговує на вивчення позитивний досвід Албанії – країни, в якій, за даними міжнародних організацій, жертвами побутового насилля є майже 60% жінок віком від 15 до 49 років [1]. Попередня багатовікова історія країни характеризується розповсюдженням яскраво виражених настроїв відносно другорядності ролі жінок та їх всемірного приниження, позбавлення багатьох громадянських прав, зокрема щодо наслідування майна. Це спричинило виникнення в країні такого унікального явища, як добровільне перебирання окремими жінками, знедоленими домашнім насиллям або скрутними життєвими обставинами, соціальної ролі та обов'язків чоловіків. Такі жінки називалися «бурнеша», як правило це були старші дочки в родинах, які втратили чоловіків, в тому числі внаслідок міжродинних війн і узаконеної кровавої помсти.

Сучасна Албанія характеризується послідовним рухом у напрямку встановлення гендерної рівності, що зумовлено євроінтеграційними прагненнями країни, прийняттям у 2006 р. низки зобов'язань, пов'язаних із встановленням рівних прав для чоловіків і жінок. Окрім цього, країна ще з 1993 р. є учасником Конвенції щодо ліквідації всіх форм дискримінації по відношенню до жінок. Албанія також ратифікувала Стамбульську конвенцію Ради Європи (2011), згідно якої держави зобов'язуються опікуватися проблемами жінок та дівчат, попереджувати насилля по відношенню до них, захищати жертви та переслідувати їх кривдників у судовому порядку. У досягненні таких цілей державним та місцевим органам влади допомагає структура «ООН-жінки», основним завданням якої є викорінення насилля по відношенню до жінок і дівчат, проведення просвітницької роботи серед чоловіків і хлопців щодо гендерної рівності, координація діяльності з іншими країнами у сфері гендерної рівності.

У 2017 р. сім муніципалітетів Албанії підтвердили свою прихильність до встановлення гендерної рівності, приєдналися до Європейської хартії щодо рівності жінок і чоловіків на місцевому рівні. П'ять з цих семи муніципалітетів за підтримки «ООН-жінки» розробили плани дій із забезпечення рівності чоловіків і жінок, що стало важливим кроком у досягненні визначеної стратегічної мети. Розробка таких планів засвідчує те, що на муніципальному рівні формується бачення, згідно якого жінки і чоловіки, дівчата і хлопці, незважаючи на їх вік, особливі потреби, етнічну і соціальну приналежність, релігійну та сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність, розглядаються у відповідності з принципами гендерної рівності у всіх сферах життя [2].

Метою планів визначено поширення участі жінок та молодих дівчат у прийнятті рішень, ліквідація гендерних стереотипів в освіті, забезпечення рівного доступу жінок та чоловіків до ринку праці, а також до послуг у сфері охорони здоров'я, соціального захисту, культури та соціальної діяльності, житла тощо. Поставлено завдання зробити громадські місця вільними від сексуальних домагань і насилля.

На даний час сформована нормативна база щодо здійснення ГОБ в Албанії, до якої належать: Стратегія управління державними фінансами 2014-2020; Закон про органічний бюджет (із змінами 2016 р.); Закон про фінанси місцевого самоврядування (2017 р.); Національна стратегія гендерної рівності та її дії (2011-2015 та 2016-2020 рр.); Середньострокова бюджетна програма та низка інструктивних матеріалів щодо підготовки та моніторингу місцевого бюджету [3].

В країні створена інституційна база, на основі якої відбувається повномасштабне запровадження ГОБ, вона охоплює: парламентські комітети з економіки та фінансів, з питань праці, охорони здоров'я та соціальної підтримки, захисту прав людини; Національний механізм гендерної рівності, що впроваджується Міністерством охорони здоров'я та соціального захисту; 61 муніципалітет, яким делеговані повноваження щодо надання послуг; координаційні пункти, відповідальні за реалізацію Національної стратегії гендерної рівності в інші стратегії та політичні заходи; Національний інститут статистики.

Головними учасниками ГОБ виступають профільні міністерства, зокрема міністерство фінансів, муніципалітети та громадянське суспільство. Основними завданнями мінфіну у запровадженні ГОБ є методичне забезпечення здійснюваних реформ, налагодження обліку та звітності державних видатків, надання консультативної допомоги

муніципалітетам. Профільні міністерства у галузях охорони здоров'я та соціального захисту безпосередньо реалізують Національну стратегію гендерної рівності.

Велика робота проведена органами місцевого самоврядування, які ініціювали запровадження бюджету участі, як одного з дієвих інструментів формування місцевих бюджетів з врахуванням запитів громадян; налагодили співпрацю з громадянським суспільством та населенням; створили відповідні структури в муніципалітетах з підготовки проекту бюджету та проведення консультацій.

Виняткова роль у запровадженні гендерно-орієнтованого бюджетування належить громадянському суспільству, т. б. недержавним організаціям, які представляють волю та інтереси громадян, це: громадські організації, благодійні фонди, спілки, партії, засоби масової інформації, громадянам. Саме громадянським суспільством Албанії було зроблено достатньо багато для формування позитивного сприйняття ГОБ загалом, його просування та пропаганди за допомогою освітніх форумів, тренінгів та інших заходів, запровадження гендерного аналізу, експертизи, бюджету участі тощо.

Алгоритм впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування в Албанії передбачає чотири етапи: 1) гендерно-орієнтований аналіз послуг, інвестицій та бюджетів; 2) оцінка потенціалу ГОБ; 3) гендерно-орієнтований бюджет участі; 4) моніторинг видатків бюджету.

На першому етапі проводиться гендерний аналіз соціальних послуг і виявляються проблеми, що потребують вирішення, а також пропонуються конкретні заходи, наприклад створення спеціалізованих соціальних закладів, виплата допомог жінкам, проведення ремонтних робіт об'єктів інфраструктури тощо.

Н другому етапі, який є основою ГОБ на місцевому рівні, оцінюється кадрове забезпечення реформи, проводиться навчання фахівців, які на практиці втілюють нові технології бюджетування з метою забезпечення гендерної рівності. Це стосується, перш за все, працівників бюджетних відділів та соціальних служб, а також виборних членів рад.

Третій етап власне і полягає у формуванні гендерно-орієнтованого бюджету та календаря бюджетних консультацій. До процесу обговорення проекту місцевого бюджету залучаються місцеві жителі, які вносять рекомендації щодо покращення бюджету на наступний рік. На цьому етапі активно працюють громадські організації, які проводять різноманітні

просвітницькі заходи і залучають населення територіальних громад до вироблення оптимального бюджету з врахуванням місцевих пріоритетів.

На четвертому етапі відбувається моніторинг видатків бюджету та порівняння фактичних і запланованих видатків, особливо в контексті забезпечення гендерної рівності. Дієвість такого контролю забезпечують сформовані моніторингові команди у складі громадських активістів та представників муніципалітету, які визначають ефективність наданих населенню соціальних послуг, стан муніципальних інфраструктурних об'єктів.

Таким чином Албанія за останні роки досягла видатних успіхів у забезпеченні гендерної рівності, зокрема за допомогою гендерного бюджетування. Позитивний досвід Албанії вивчають та переймають інші країни. Основними висновками для імплементації цього досвіду повинно бути:

- формування у суспільстві за допомогою усіх засобів та інституцій позитивного сприйняття необхідності вирішення гендерних проблем;
- створення підґрунтя для подолання гендерної нерівності, а саме нормативно-правової та інституційної бази;
- чітка та послідовна робота як владних структур, так і організацій громадянського суспільства щодо залучення громадян до участі у бюджетному процесі та гендерно-орієнтованому бюджетуванні;
- на місцевому рівні, проблеми гендерної нерівності можна вирішити більш результативно та в короткий термін.

Література:

1. Искоренение насилия в отношении женщин. URL: <http://eca.unwomen.org/> (дата звернення: 25.10.2018 р.).
2. Муниципалитеты Албании впервые принимают планы действий по достижению гендерного равенства. URL: <http://eca.unwomen.org/> (дата звернення: 25.10.2018 р.).
3. Резарт Ксело. Впровадження гендерного бюджетування на місцевому рівні. Кейс Албанії. Київ, листопад, 2018. 28 с.